

جزوه درس اندیشه اسلامی ۱ / استاد حامد عبداللہی

درس یکم: انسان

انسان دارای استعدادها و نیروهایی برای فهم خود از جهان و تکامل انسانی است.

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانَ مِمَّ خُلِقَ (طارق ۵) أَوْلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانَ أَنَّا خَلَقْنَاهُ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا (مریم ۶۷)

اهمیت خودشناسی

مقدمه کمال انسانی

مقدمه جهان‌شناسی

مقدمه خداشناسی

راهی برای حل مشکلات انسان

حقیقت انسان

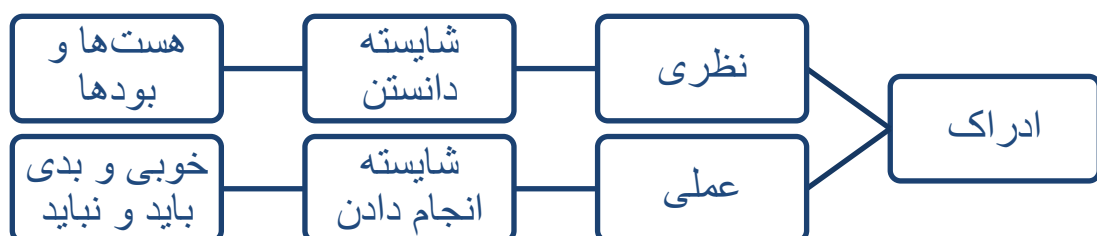
- مادی و الهی
- روح، حقیقت انسان

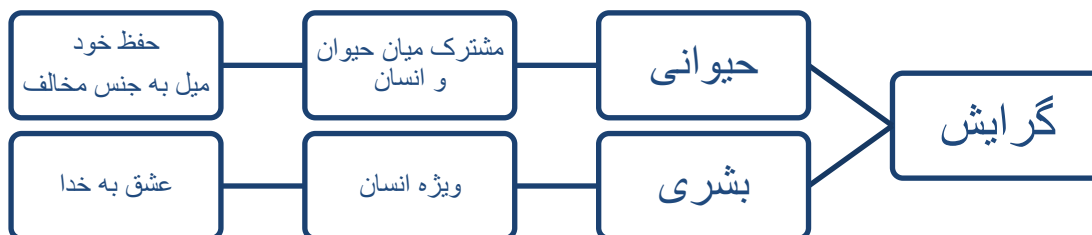
ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوْحِهِ (سجده ۹)

ابعاد روانی انسان:

ادراکی: نظری و عملی

گرایشی: حیوانی و بشری

دین و بحران‌های انسان

بحران هویتی

بحران اخلاقی

بحران معرفتی

درس دوم: ایمان

ایمان چیست؟

امام رضا (علیه السلام) می‌فرماید: ایمان، تصدیق قلبی، اقرار زبانی و عمل به ارکان و اعضا است.

ایمان مبتنی بر معرفت

وَجَدُّوْا بِهَا وَاسْتَيْقِنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا (نمل ۱۴)

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (بقره ۲۵۶)

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ (فاطر ۲۸)

إِنَّ سَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الضُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ (انفال ۲۲)

رابطه ایمان و عمل

وَأَمَّا مَنْ أَمَرَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءُ الْحُسْنَىٰ ۗ وَسَتَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا (کهف ۸۸) و اما هر که ایمان آورده و کار شایسته انجام

داده است، پس بهترین پاداش برای اوست، و ما هم از سوی خود تکلیفی آسان به او خواهیم داد .

رابطه عمل و ایمان

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بَاقِعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا ... (نور ۳۹)

رابطه ایمان و اختیار

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ (كهف ۲۹)

تقبیح و تحسین اعمال افراد

استحقاق عقاب و پاداش رفتار

متعلقات ایمان

خدا- پیامبر- قیامت - امام - کتاب خدا - غیب - فرشتگان

فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ ... (اعراف ۱۵۸) الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ ... وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ (بقره ۲ و ۳)

درجات ایمان

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ (فتح ۴)

درس سوم: وجود خدا

أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ (ابراهيم ۱۰)

برهان های اثبات وجود خدا

۱. **فطرت:** سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَّبِعِنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَّلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿۵۳﴾ فصلت ﴿

امور فطری: همگانی و فراگیر - همواره ثابت - بی نیاز از آموزش

شناخت فطری / گرایش فطری

- دلیل نقلی: فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿۲۱﴾ غاشیه ﴿
- دلیل عقلی: نفس انسان به علت حقیقی خود (خدا) علم حضوری دارد

موقعیت های تذکر و یادآوری: هنگام ترس و تنهایی

هنگام مشاهده عظمت و زیبایی جهان

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿۶۵﴾ عنكبوت ﴿

۲. **علی:** علت و معلول / تامه و ناقصه

انواع علت:

• معلول از آن پدید می‌آید	فاعلی
• انگیزه فاعل	غایی
• شکل و فعلیت	صوری
• زمینه پیدایش معلول	مادی

علت فاعلی طبیعی

علت فاعلی الهی

اصل علیت: هر معلولی علتی دارد

دور و تسلسل باطل است

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥ طور﴾

۳. نظم:

جهان، پدیده‌ای منظم است.

هر نظامی، ناظمی دارد.

جهان، از تدبیر ناظمی با شعور پدید آمده است.

لَوْ كَانَ فِيهَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢ انبیاء﴾

عناصر سازنده نظم

• طراحی و برنامه‌ریزی

• سازمان‌دهی

• هدف‌مندی

برهان هدف‌مندی

وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِنَ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرَّيْحَانَ مُشَدَّبًا وَعَبَّرَ مُنْشَابِهِ أَنْزَرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٩٩﴾

و اوست کسی که از آسمان آبی فرود آورد پس به وسیله آن از هر گونه گیاه برآوردیم و از آن [گیاه] جوانه سبزی خارج ساختیم که از آن دانه‌های متراکمی برمی‌آوریم و از شکوفه درخت خرما خوشه‌هایی است نزدیک به هم و [نیز] باغهایی از انگور و زیتون و انار همانند و غیر همانند خارج نمودیم به میوه آن چون ثمر دهد و به [طرز] رسیدنش بنگرید قطعا در اینها برای مردمی که ایمان می‌آورند نشانه‌هاست.

برهان نظم از موارد جزئی

ساختمان چشم و بینایی

برهان هماهنگی در عالم: لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

درس چهارم: صفات خدا

امکان شناخت صفات خدا

• **اهل تعطیل: عقل آدمی راه به شناخت صفات الهی ندارد:** اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَىٰ الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ﴿٢﴾

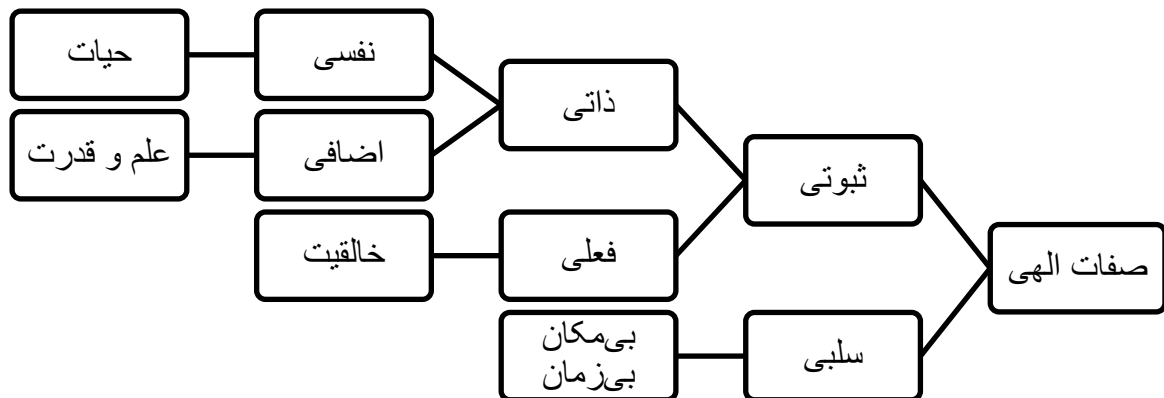
اهل تشبیه: صفات الهی مانند صفات انسان هستند: وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ ﴿٦٤﴾

• **اهل بلا تشبیه: نه تعطیل نه تشبیه:** هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٣﴾ و ٢٤ حشر ﴿

• راه‌های شناخت صفات خدا

• انواع صفات خدا

صفات ثبوتی: علم الهی

- علم به ذات خود
- علم به موجودات پیش از خلقت
- علم به موجودات پس از خلقت

وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾ بقره

وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنَ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٥٩﴾ انعام

قدرت الهی

اعطا کننده کمال، فاقد کمال نیست.

نظم شگفت‌انگیز جهان نشانه قدرت است.

إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠ بقره﴾

حیات، شنوایی و بینایی

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ ﴿٥٨ فرقان﴾

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١ اسراء﴾

اراده الهی

اراده تکوینی و اراده تشریحی

إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٠ نحل﴾

اراده الهی در مقام ذات به معنای ابتهاج و رضایت خدا به ذات خویش است و در مقام فعل، رضایت الهی به فعل خود.

حکمت الهی

معنای حکمت :

١. انجام کار به بهترین شکل و کامل‌ترین صورت: فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿مؤمنون ١٤﴾

٢. بیهوده و جاهلانه و زشت نبودن کار: أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿مؤمنون ١١٥﴾

عدل الهی

معنای عدل: قرار دادن هر چیز در جای خود

اقسام عدل الهی

١. عدل تکوینی: به هر موجودی اندازه شایستگی و قابلیت آن نعمت داده شده

٢. عدل تشریحی: هیچ انسانی را بیش از توان و ظرفیتش، مکلف نساخته

٣. عدل جزائی: پاداش و جزای هر کس را متناسب با عمل او می‌دهد

انسان هرچه را باعث آزار و زیان او شود، شر می‌پندارد.

چرا در جهان، شر وجود دارد؟

۱. شر لازمه جهان مادی است: مانند زلزله که لازم است در کره زمین اتفاق بیافتد
۲. شر ناشی از آزادی انسان است: بروز جنگ‌ها و غارت‌ها
۳. شر، ناشی از نگرش جزئی به جهان است: مانند نیش زنبور که درد دارد اما وسیله دفاعی است
۴. شر ناشی از جهل انسان است: مانند ندانستن حکمت بسیاری از چیزها در جهان

فایده شر در عالم چیست:

۱. این جهان مادی با خیرها و شرهای آن باید ساخته شود وگرنه به وجود نمی‌آمد. در حالی که می‌دانیم خیر دنیا بیش‌تر از شر آن بوده که خدا آن را آفریده است.
۲. وجود شر، باعث شکوفا شدن استعدادها می‌شود.
۳. وجود شر باعث بیداری از غفلت می‌شود.
۴. وجود شر، هدیه‌ای برای بندگان خاص خدا است که اجر و ثواب بیشتری ببرند.
۵. وجود شر، آزمایش خدا است.

درس هفتم: توحید و شرک:

توحید همان یکتا پرستی است و مراتبی دارد:

۱. **توحید در ذات:** خدا یگانه و بی‌همتا و بی‌مانند است: قل هو الله احد، لم یلد و لم یولد، و لم یکن له کفوا احد (سوره توحید) موجود نامحدود نمی‌تواند چندتا باشد چون محدود می‌شود. ذات خدا هم بسیط است و جزء ندارد و نمی‌شود چند تکه و بخش شود.
۲. **توحید در صفات:** خدا واجد همه صفات کمالی است و ذات خدا از صفاتش جدا نیست.
۳. **توحید در خالقیت:** در عالم، آفریدگاری به جز خدا وجود ندارد.
۴. **توحید در ربوبیت:** تدبیر و اداره جهان نیز به دست خدای خالق جهان است.
۵. **توحید در حاکمیت:** حق حکومت مربوط به خداست و حکومت دیگران باید با انتصاب و اجازه خدا باشد.
۶. **توحید در اطاعت:** باید در جهان، اوامر الهی مورد اطاعت قرار بگیرد نه کس دیگر.
۷. **توحید در تقنین و تشریح:** قانون‌گذاری برای بشر، مخصوص خدا است چون انسان را می‌شناسد و تحت تأثیر منافع مادی نیست.

۸. توحید در عبادت و پرستش: فقط خدا را باید پرستید. بنابراین توسل و شفاعت از اولیای خدا و بزرگداشت آنان

باید در راستای توحید باشد و گرنه شرک محسوب می‌شود.

درس هشتم: نماز

در قرآن، بهترین اعمال، نماز است و از آیات قرآن برمی‌آید که نماز از عبادات دیرینه مؤمنان بوده است.

اسرار نماز:

۱. تجلی یاد خدا: پنج وعده نماز در روز انسان را از غفلت باز می‌دارد.
 ۲. تجلی وحدت: همه مسلمانان در ساعات خاصی این عبادت را انجام می‌دهند.
 ۳. رفع فاصله طبقاتی: همه افراد در صفوف واحد نماز.
 ۴. مایه پرهیزگاری: انسان مقید به نماز از بسیاری گناهان، دوری می‌کند.
 ۵. اطاعت پذیری: حس اطاعت و تبعیت از کمال مطلق را دارد.
 ۶. مایه پاکیزگی: طهارت، شرط نماز است.
 ۷. تجلی اخلاص: نماز کاری است که برای خدا انجام می‌گیرد.
 ۸. مایه شادابی و نشاط: نماز منافقان با کسالت و بی‌حالی است.
 ۹. مایه انضباط و وقت شناسی: به دلیل تعهد به زمان‌های خاص.
- دلیل عبادت انسان، نیاز خدا نیست اما نیاز انسان به خدا است و نیاز به تکامل انسان.

درس نهم: معاد

معاد به معنای بازگشت و جهان آخرت است

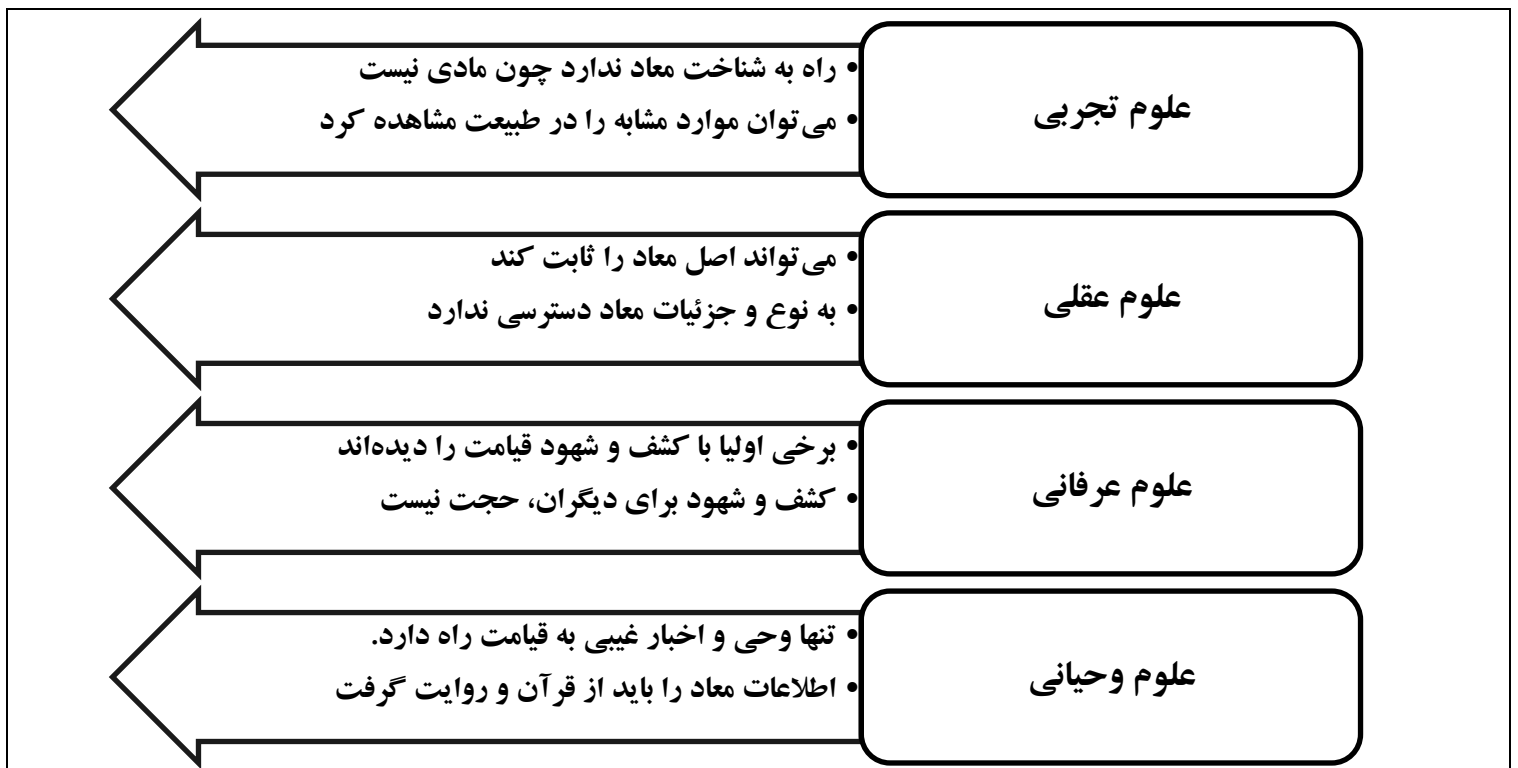
اهمیت معاد:

الف: انسان از سرنوشت سوال می‌کند

ب: شناخت سرنوشت و زندگی بر اساس آن

منابع شناخت معاد:

۱. علوم تجربی

اهتمام قرآن به معاد: بیش از ۱۴۰۰ آیه به قیامت اشاره دارد

وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ (غافر ۲۷)

و موسی (در خطاب به فرعون و یارانش) گفت: همانا من به پروردگارم و پروردگار شما پناه برده ام از (شر) هر متکبری که به روز حساب ایمان ندارد

مسئله معاد به روح، وابسته است که با متلاشی شدن بدن باقی می ماند.

نمونه های مشابه معاد:

۱. ابراهیم و زنده کردن پرندگان:

وَأذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أُولَٰئِكَ لَئِيمَاتٌ لِّقَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِنَّكَ تَمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (بقره ۲۶۰)

و (به یاد آر) هنگامی که ابراهیم گفت، پروردگارا به من نشان ده که مردگان را چگونه زنده می کنی، گفت: آیا (به قدرت من یا به روز جزا) ایمان نداری؟ گفت: چرا، و لکن (درخواست کردم) تا قلبم (با عین یقین) آرامش یابد. گفت: پس چهار (نوع) پرنده بگیر و آنها را به خود نزدیک گردان (تا علائم جسمی آنها را به دقت ببینی) و ریز ریز (و مخلوط به هم) کن، سپس بر هر کوهی (در این اطراف) پاره ای از آنها را قرار ده، آن گاه آنها را بخوان، که شتابان به سوی تو می آیند. و بدان که خداوند مقتدر شکست ناپذیر و حکیم است.

۲. زنده شدن عزیر:

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِئَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِئَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِّلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (بقره ۲۵۹)

یا (کسی را دیده‌ای) مانند آن که به دهکده‌ای عبور کرد که (سقف خانه‌ها فرود آمده و) دیوارها بر روی سقف‌هایش فرو ریخته (و اجساد ساکنانش پراکنده و پوسیده) بود؟ (از روی تعجب با خود) گفت: چگونه خداوند اینها را پس از مرگشان زنده می‌کند؟! پس خدا او را صد سال میراند، سپس او را برانگیخت، گفت: چقدر (این جا) درنگ کرده‌ای؟ گفت: یک روز یا پاره‌ای از یک روز درنگ کرده‌ام. گفت: بلکه صد سال درنگ کرده‌ای به خوراکی و نوشیدنی‌ات بنگر که تغییری نکرده و به درازگوشت بنگر (که چگونه متلاشی شده! ما چنین کردیم تا خواسته‌ات را برآوریم) و تا تو را نشانه‌ای (از توحید و قدرت خود) برای مردم قرار دهیم، و به استخوان‌ها (ی درازگوشت) بنگر که چگونه آنها را برمی‌داریم (و به هم وصل کرده) سپس بر آنها گوشت می‌پوشانیم! پس چون (کیفیت بعث) بر او روشن شد، گفت: اکنون می‌دانم که خدا بر همه چیز تواناست (و اینک به عین الیقین دیدم)

۳. اصحاب کهف:

وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا (کهف ۱۹)

و همان گونه (که به اعجاز در خوابشان کردیم دوباره) آنها را برانگیختیم تا از یکدیگر بپرسند (و حقیقت امرشان و سقوط دقیانوس بر آنها روشن شود). گوینده‌ای از آنان گفت: چقدر (در اینجا در خواب) مانده‌اید؟ گفتند: یک روز یا مقداری از روز مانده‌ایم (و گروهی دیگر چون موهای بدن و ناخن‌ها را غیر عادی یافتند) گفتند: پروردگارتان به مقداری که مانده‌اید داناتر است حال یکی از خودتان را با این (پول) نقره به سوی شهر (شهری که از آن فرار کرده‌ایم) بفرستید و باید درست بنگرد که کدام یک از (اهالی) آنجا طعامش پاکیزه‌تر است تا از آن برای شما روزی بیاورد، و البته باید ملاحظت و نرمش نشان دهد و احدی را از حال شما آگاه نسازد

۴. زنده شدن مردگان به دست حضرت عیسی با اجازه خدا:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ادْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَبَدْتِكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ نَكِّمًا لِّلنَّاسِ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخَلَّقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِأَذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِأَذْنِي وَتُبْرِئُ الْأُمَمَ وَالْأَبْرَصَ بِأَذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِأَذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ (مائده ۱۱۰)

(به یاد آر) هنگامی که خدا گفت: ای عیسی بن مریم، نعمت مرا بر خود و بر مادرت متذکر باش، آن گاه که تو را به وسیله روح القدس تأیید کردم که با مردم در گهواره (به اعجاز) و در سن میانسالی (به وحی) سخن می‌گفتی، و آن

گاه که تو را کتاب (خودت و کتاب‌های آسمانی) و احکام شریعت و علوم عقلی و تورات و انجیل آموختم، و هنگامی که از گل مانند شکل پرنده به اذن (تکوینی) من درست می‌کردی پس در آن می‌دمیدی و به اذن و اراده من پرنده می‌شد، و به اذن من کور مادرزاد و مریض پیس را شفا می‌بخشیدی، و آن گاه که مردگان را به اذن من (از قبر، زنده) بیرون می‌آوردی، و آن گاه که (شرّ) بنی اسرائیل را از تو بازداشتیم هنگامی که برای آنها دلایل روشن (نبوت) آوردی، پس کسانی از آنها که کفر ورزیده بودند گفتند: این (معجزات) جز جادویی آشکار نیست.

۵. رویش گیاهان:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ ... وَتَرَى الْأَرْضَ هامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَبْتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُخَيِّبُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (حج ۶)

ای مردم، اگر از برانگیخته شدن (پس از مرگ) در شکید ... و (روی) زمین را (در فصل زمستان) خشک و مرده می‌بینی، پس چون آب را (به صورت باران و برف و تگرگ) بر آن فرو فرستیم می‌جنبد و بالا می‌آید و از هر نوع (گیاه و نهال) بهجت‌انگیز می‌رویانند (طرز خلقت انسان و نبات) بدان سبب است که خداوند حق و ثابت است و اوست که مردگان را زنده می‌کند و او بر هر چیزی تواناست.

برهان‌های عقلی معاد:

۱. برهان فطرت: انسان میل به بقا دارد پس خدای حکیم باید برای این میل فطری انسان، پس از مرگ دنیای دیگری آفریده باشد.

۲. برهان حکمت: انسان برای رسیدن به کمال و جاودانگی باید پس از مرگ نیز زندگی کند و خدا کار بیهوده نمی‌کند پس قیامت باید باشد.

۳. برهان معقولیت: با توجه به اخبار پیامبران از قیامت، عقل حکم می‌کند که انسان در مورد این خبرها احتیاط کند و احتمال خطر بدهد.

انگیزه‌های انکار معاد:

منکران معاد، بیش از آن که دلیلی برای عدم وجود قیامت داشته باشند بیشتر حدس و گمان می‌زنند و می‌خواهند در خوشگذرانی و گناه، آزاد باشند.

۱. شبهه اعاده معدوم: برخی می‌گویند مگر می‌شود پس از مرگ و نابودی دوباره زنده شویم: وَقَالُوا أَيُّدًا ضَلَّلْنَا فِي الْأَرْضِ أَيُّدًا لَّنِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُم بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ قُلْ يَتَوَقَّعُ مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (سجده ۱۰ و ۱۱)

و (مشركان) گفتند: آیا هنگامی که در دل زمین متلاشی و گم شدیم آیا باز در یک آفرینش تازه‌ای قرار خواهیم گرفت؟! (قدرت ما محدود نیست) بلکه آنها دیدار پروردگارشان را انکار می‌کنند بگو: فرشته مرگی که بر شما گمارده

شده (روح) شما را (که تمام حقیقت شماست) کاملاً (از بدنتان) برمی‌گیرد (و آن روح محفوظ است و بدن خاک می‌شود)، سپس (در قیامت در قالب همان بدن) به سوی پروردگارتان بازگردانده می‌شوید

۲. شبهه قدرت فاعل: برخی منکران گمان می‌کنند خدا توانایی ساختن دوباره انسان و جهان را ندارد: **أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْزِبْ عَنْهُنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ** (احقاف ۳۳) و آیا (به چشم دل) ندیدند آن خدایی که آسمان‌ها و زمین را آفریده و به آفریدن آنها خسته و وامانده نشده قادر است بر اینکه مرده‌ها را زنده کند؟ چرا (دیده و دانسته‌اند که) بی‌تردید او بر همه چیز تواناست

۳. شبهه علم فاعل: منکرانی هم هستند که می‌گویند خدا چگونه می‌تواند این همه اجزای بدن و اعمال هر کس را به خاطر داشته باشد! : **فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ أَيْدًا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجَعُ بَعِيدٌ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ** (ق ۲ و ۳ و ۴) کافران گفتند: این چیز عجیبی است آیا آن گاه که مردیم و خاک شدیم (دوباره زنده و برانگیخته می‌شویم)؟ این بازگشتی است دور (از تجربه تاریخ و درک عقل و چگونه اجزای متلاشی و مخلوط به یکدیگر بدن‌ها تجزیه و تحلیل، و ترکیب جداگانه پیدا می‌کند؟ (هیچ دوری ندارد، زیرا) مسلماً آنچه را که این زمین از جمعیت آنها کم می‌کند و خاک (قبر) از جسد آنها می‌کاهد ما (از ازل) دانسته‌ایم و در نزد ما کتابی است (به نام لوح محفوظ) که (حوادث عالم هستی را) حافظ است و (از هر حادثه و تغییر) محفوظ است

معاد جسمانی و روحانی:

از نظر قرآن، معاد هم برای جسم و هم برای روح است یعنی هر دو در قیامت باهم محشور می‌شوند: **وَمِنَّا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ** (طه ۵۵) از این [زمین] شما را آفریده‌ایم، در آن شما را بازمی‌گردانیم و بار دیگر شما را از آن بیرون می‌آوریم.

درس دهم: مرگ

مرگ، جدایی روح از بدن است.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَنَبَلُّوكُم بِالنَّسْرِ وَالْحَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ (انبیاء ۳۵)

أَيُّمًا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسْتَدِينَةٍ (نساء ۷۸)

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ (زمر ۳۰)

چرا از مرگ، می‌هراسیم؟

- ایمان نداشتن به معاد
- بی خبری نسبت به حقیقت مرگ
- وحشت از نیستی
- جدایی از علاقه‌مندی‌ها
- کناه و ترس از عذاب

تعیین نوع مرگ:

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوْا السَّلَامَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ ۗ بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (نحل ۲۸)

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ ۖ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (نحل ۳۲)

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (انفال ۵۰)

مرگ قلب‌ها

إِنَّكَ لَا تَسْمَعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمَعُ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ (نمل ۸۰)

مرگ ملت‌ها

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِنُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ (اعراف ۳۴)

با افتخار؛ مرگ!

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أحيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ (بقره ۱۵۴)

توبه گرگ، مرگ است!

وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ ... (نساء ۱۸)

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ (مؤمنون ۹۹)

نکته پایانی:

وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ (لقمان ۳۴)

كُنْتُ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ (بقره ۱۸۰)

درس یازدهم: قیامت

برزخ:

وَمِنَ وَّرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ (مؤمنون ۱۰۰)

تشکیل پرونده:

۱. پرسش از پروردگار؟
۲. پرسش از پیامبر؟
۳. پرسش از دین؟
۴. پرسش از کتاب؟
۵. پرسش از امامت؟
۶. پرسش از عمر و زندگانی؟
۷. پرسش از مال و ثروت؟

آهنگ مرگ و زندگی با شیپور اسرافیل

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ فِيهَا يَنْظُرُونَ (زمر ۶۸) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمَ الْوَعِيدِ (ق ۲۰) فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ وَالْحَاقَّةُ (الحاقه ۱۳) وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوْهٍ دَاخِرِينَ (نمل ۸۷) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا (كهف ۹۹) وَالْهُنَالِكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ (انعام ۷۳) فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ (مؤمنون ۱۰۱) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا (طه ۱۰۲) وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ (يس ۵۱) يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا (نبا ۱۸)

الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَذْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعُفُوسِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لَوْفَعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَيَرَاهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعُفُوسِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ .. (۱۸ حشر)

ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ ... (۳۹ نازعات)

قیامت و حساب بندگان

حساب رس کیست؟

کدام حساب؟

حسابرسی برای چه؟

میزان

۱. وَصَّعَ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾ سوره انبیاء

۲. فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمَّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾ (سوره قارعه)

گواهان در قیامت: وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ (۵۱) غافر

۳. خدا: إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ حج
۴. پیامبران و رسول الله: وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَؤُلَاءِ... ﴿٨٩﴾ نحل
۵. امت و پیامبر: وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا... ﴿١٤٣﴾ بقره و « يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا » ﴿٤٥﴾ احزاب
۶. فرشتگان: وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ سوره ق - إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾ يونس
۷. نامه اعمال: كُلُّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنْشُورًا ﴿١٣﴾ اسراء
۸. اعضای بدن و پوست: يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ نور - حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾ فصلت
۹. تجسم خود اعمال: يَوْمَ نَحْدُدُ كُلُّ نَفْسٍ مِمَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا وَمِمَّا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا... ﴿٣١﴾ آل عمران - فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾ زلزال - إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلُونَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾ نساء

راه رسیدن به بهشت :

۱. ایمان و عمل صالح
۲. تقوا
۳. پیروی از خدا و رسول
۴. راستی و راستگویی
۵. احسان و نیکوکاری
۶. صبر و بردباری در راه خدا
۷. اهتمام به نماز
۸. انفاق در راه خدا
۹. هجرت و جهاد
۱۰. شهادت در راه خدا

نکته: به ترجمه آیات توجه شود. برای مطالعه ترجمه آیات به کتاب اندیشه یا کتاب قرآن ترجمه‌دار یا

نرم‌افزارهای رایانه‌ای و همراه و یا یکی از سایت‌های معتبر مراجعه کنید؛ مانند: